

บทที่ 2

กลุ่มสัมพันธ์

(Group Dynamics)

ทิสนา แคมมณี (2522 : คำนำ) ให้ความหมายว่า กลุ่มสัมพันธ์ คือ วิชาที่ว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของการสัมพันธ์ของคนและกลุ่มคน ซึ่งหมายถึงการเรียนรู้ว่า คนหรือกลุ่มคนมีอิทธิพลต่อกันอย่างไร และทำอะไรจึงจะอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำงานร่วมกันได้อย่างดี และได้ผลงานที่ดี

เปโตร บัญชา ศรีประมง (2521 : บทนำ) ได้กล่าวว่า กิจกรรมเสริมสร้างมนุษย์สัมพันธ์ (Group Dynamics) เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นกิจกรรมที่สร้างกลุ่ม สร้างสรรค์ประสบการณ์ และสร้างทัศนคติที่ดีงามต่อกัน

จอห์นสัน (Johnson,1994:14) ให้ความหมายว่า กลุ่มสัมพันธ์เป็นการศึกษาพฤติกรรมของกลุ่ม เพื่อให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของกลุ่ม การพัฒนา กลุ่ม ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม และความสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นๆ

กลุ่มสัมพันธ์ จะเป็นการศึกษารวมทั้งการฝึกให้สมาชิกในกลุ่มได้มีประสบการณ์ เข้าใจ และมีทักษะการอยู่ร่วมกันในลักษณะของกลุ่ม มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองต่อสมาชิกกลุ่ม รวมทั้งเป็นการศึกษาพฤติกรรมของบุคคล ให้เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน รู้จักแนวทางการพัฒนา กลุ่มของตนเอง เข้าใจบทบาทของตนเอง และค่านิยมของสังคมที่ตนอยู่

กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

การจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ผู้ดำเนินการสามารถจัดให้กับสมาชิกกลุ่มได้ในทุกระดับความรู้ อายุ หรือความสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกิจกรรมต่างๆ ซึ่งมีอยู่หลากหลาย และจุดประสงค์ของกิจกรรมที่ผู้ดำเนินการจะพิจารณาเลือก โดยให้สอดคล้องกับความสนใจ หรือเพื่อเป็นการปรับพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม โดยส่วนรวมแล้ว จุดประสงค์ของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์จะเน้นและส่งเสริม หรือปรับพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มในเรื่องต่อไปนี้

1. ให้สมาชิกกลุ่มมีความคุ้นเคยต่อกัน สนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลส่วนตัวเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ก่อนที่จะเริ่มทำงาน หรือร่วมงานกันดำเนินงานในลักษณะกลุ่มต่อไป
2. เพื่อเป็นการศึกษาลักษณะนิสัย ปรับพฤติกรรม เปลี่ยนแปลงทัศนคติและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งการรู้จักตนเอง ทำให้สามารถร่วมดำเนินงานกับผู้อื่นในลักษณะกลุ่ม หรือดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามมาตรฐานของกลุ่ม หรือค่านิยมของสังคมนั้นๆ ได้
3. ให้เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ประพฤติ และปฏิบัติตนตามบทบาท รวมทั้งการแสดงความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะ การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ความเข้าใจบุคคลอื่น ตลอดจนเห็นความสำคัญของบทบาทที่ตนเองกำลังดำเนินอยู่ ซึ่งจะมีส่วนทำให้การดำเนินงานของกลุ่มประสบความสำเร็จ
4. เป็นการศึกษามาตรฐานของสังคม แนวคิด และการประพฤติ ปฏิบัติ ซึ่งเป็นที่ยอมรับ หรือเป็นที่นิยมปฏิบัติของบุคคลทั่วไป เพื่อให้สามารถคิดวิเคราะห์วิถีทางการดำเนินชีวิตที่ดีที่ถูกต้อง รวมทั้งศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน และวิธีการแก้ปัญหา
5. เพื่อให้เข้าใจ เห็นคุณค่า และความสำคัญของการทำงาน หรือการอยู่ร่วมกันในลักษณะกลุ่ม การศึกษาพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่ม และการปรับวิถีชีวิตของตนเองในฐานะสมาชิกกลุ่มให้สามารถอยู่ร่วมกันตามมาตรฐานนิยมของสังคมกลุ่มได้
6. ก่อให้เกิดทักษะและแนวคิดใหม่ๆ เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองในการทำงาน และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในลักษณะกลุ่ม

ประเภทของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ จะมีความหลากหลาย ซึ่งแต่ละกิจกรรมจะมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน ส่วนใหญ่แล้วจะเน้นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ หรือความคุ้นเคยกันของสมาชิกในกลุ่ม การปรับพฤติกรรม และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ รวมทั้งการให้ความรู้ เพื่อให้เข้าใจตนเอง บุคคลอื่น และสังคม นอกจากนี้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ยังส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสแสดงออกทั้งในด้านความคิดเห็น และกิริยาท่าทาง อย่างเต็มความสามารถ ในบรรยากาศที่เป็นกันเอง และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกกลุ่ม กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. กิจกรรมสร้างความคุ้นเคย หรือกิจกรรมละลายพฤติกรรม ทั้งนี้เนื่องจากการเริ่มกิจกรรมกลุ่มนั้น สมาชิกกลุ่มมาจากที่ต่างหากกัน ไม่รู้จักหรือคุ้นเคยกัน กิจกรรมที่เริ่มต้นควรเป็นกิจกรรมที่สร้างความคุ้นเคย โดยการสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเอง เปิดเผยตนเองให้เป็นที่รู้จัก

ของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งจะทำให้การดำเนินกิจกรรมในเรื่องต่อไปได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในกลุ่มทุกคนเป็นอย่างดี

2. กิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้ หมายถึงกิจกรรมที่เน้นสาระสำคัญ เป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ หรือการเรียนรู้ในด้านความรู้เนื้อหาวิชา ทักษะคิด ค่านิยมของสังคม เพื่อปรับพฤติกรรมของตนเอง หรือสมาชิกกลุ่ม ให้มีความรู้เนื้อหาวิชา และเข้าใจกันมากขึ้น ก่อให้เกิดทักษะและแนวคิดใหม่ เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งทำให้มีความเข้าใจตนเอง ผู้อื่น และสังคมดีขึ้น เป็นกิจกรรมหลักที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถเพิ่มพูนความรู้เนื้อหาวิชา เข้าใจ และทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ ในบางครั้งจะสามารถสอดแทรกความรู้ในด้านทัศนคติ จริยธรรม ให้แก่สมาชิกกลุ่ม ได้ด้วย

3. กิจกรรมสนทนาการ เป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างบรรยากาศของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ให้มีความเป็นกันเอง สนุกสนาน เป็นกิจกรรมที่ผ่อนคลายความเครียด หลังจากที่ สมาชิกกลุ่มได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น หรืออภิปราย ในกิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้ และได้ข้อสรุปแล้ว การนำกิจกรรมสนทนาการมาใช้จะมุ่งเน้นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในกลุ่มหลังจากการอภิปราย หรือโต้แย้งกันในเรื่องอื่นมาแล้ว เพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน สนุกสนาน ซึ่ง กิจกรรมสนทนาการ ส่วนใหญ่จะเป็นการร่วมร้องเพลงที่สนุกสนาน ไร้ใจ ของสมาชิกในกลุ่ม ร่วมด้วยกิจกรรมที่มีการแสดงออกในด้านการเคลื่อนไหว เช่น การเดินตามจังหวะเพลง รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ เช่น เกม กีฬาอย่างง่ายประเภทต่างๆ ที่จะทำสมาชิกกลุ่มสนใจ เข้าร่วมกิจกรรมและเกิดความสนุกสนาน

การดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

การดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ให้ประสบความสำเร็จนั้น จะต้องประกอบด้วย ประการแรก ผู้ดำเนินกิจกรรม หรืออาจจะเรียกว่าผู้นำกลุ่มที่มีความสามารถ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ไม่สามารถดำเนินการได้ถ้าปราศจากผู้ดำเนินกิจกรรม และกลุ่ม สำหรับประการที่สองก็คือกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งมีลักษณะเป็นแผนงานในการจัดกิจกรรมที่ผู้ดำเนินกิจกรรมจะต้องศึกษาจุดประสงค์ของกิจกรรม แนวคิด และกิจกรรม เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมนั้นประสบผลสำเร็จ สมาชิกในกลุ่มเกิดการเรียนรู้ มีทักษะ และได้รับประโยชน์จากการร่วมกิจกรรมนั้นๆ องค์ประกอบของการดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะของผู้ดำเนินกิจกรรม

ความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ขึ้นอยู่กับผู้ดำเนินกิจกรรม หรืออาจจะเรียกว่าผู้นำกลุ่มเป็นสำคัญ ซึ่งจะต้องสามารถชี้แนะ เสริมความเข้าใจ แก้ปัญหาเฉพาะหน้า

เมื่อเกิดความไม่เข้าใจระหว่างสมาชิกในกลุ่ม คุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ประกอบด้วย

1) มีความสามารถในการสื่อความหมาย สามารถใช้คำพูดกระตุ้น หรือเร้าความสนใจของสมาชิกในกลุ่ม รวมทั้งสนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มเสนอความคิดเห็นหรือร่วมทำกิจกรรมกลุ่มได้

2) รู้จักการสังเกตพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่ม สามารถปรับหรือประสานให้กิจกรรมที่ได้กำหนดไว้เป็นที่น่าสนใจของสมาชิกในกลุ่มได้

3) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถปรับตนเองในสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี มีความกระตือรือร้น มีวิสัยทัศน์กว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีอารมณ์ขัน และมีเหตุผล

2. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

แผนงานในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งผู้ดำเนินกิจกรรมจะต้องศึกษา เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมนั้นประสบความสำเร็จ ทำให้ผู้เรียน หรือสมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจที่ดีต่อกัน มีทักษะ ประสบการณ์ ของการอยู่ร่วมกันในลักษณะกลุ่ม เข้าใจวิถีการดำเนินชีวิต และค่านิยมของสังคม สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองได้ แผนงานในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ประกอบด้วย

1) ชื่อของกิจกรรม จะมีลักษณะเป็นข้อความสั้นๆ ที่น่าสนใจ และสามารถสื่อความหมายเพื่อให้ผู้เรียน หรือสมาชิกกลุ่มเข้าใจแนวคิด หรือมโนคติของกิจกรรมนั้นได้

2) จุดมุ่งหมาย ในแต่ละกิจกรรมจะสามารถมีจุดมุ่งหมายมากกว่า 1 ข้อก็ได้ โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ซึ่งเป็นข้อกำหนดให้ผู้ดำเนินกิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียน หรือสมาชิกกลุ่มบรรลุจุดมุ่งหมายนั้นๆ

3) แนวคิด หรือการสรุปข้อคิดเห็น ซึ่งอาจจะอยู่ในตอนต้นของแผนการดำเนินกิจกรรม หรืออยู่ในตอนท้ายสุดของกิจกรรมก็ได้ จะเป็นสาระสำคัญของกิจกรรม และเป็นส่วนที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะต้องมีความเข้าใจ และเห็นพ้องด้วยกับข้อสรุป หรือแนวคิดเมื่อการดำเนินกิจกรรมเสร็จสิ้นลง ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าการดำเนินกิจกรรมบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนหรือสมาชิกกลุ่ม นำมาเป็นแนวทางในการปรับพฤติกรรมของตนเอง เข้าใจค่านิยมของสังคม และสามารถปรับวิถีการดำเนินชีวิตของตนเองได้

4) ขนาดของกลุ่ม หรือจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งอาจจะมีขนาดต่างกัน ตั้งแต่กลุ่มย่อย 5 - 6 คน กลุ่มขนาดเล็ก 18-24 คน หรือกลุ่มขนาดใหญ่ 25-50 คน จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะขึ้นอยู่กับชนิดของกิจกรรม และจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันดังนั้นในการกำหนดแผนการดำเนินงานกิจกรรมจึงจำเป็นต้องระบุขนาดของกลุ่ม เพื่อให้ผู้ดำเนินกิจกรรมได้พิจารณา

เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับขนาดของกลุ่ม ตรงตามจุดประสงค์ที่ต้องการ รวมทั้งสามารถจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับกลุ่มได้

5) เวลาที่ใช้ จะหมายถึงเวลาที่กำหนดสำหรับการดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ โดยขึ้นอยู่กับชนิดของกิจกรรม เช่นกิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้ หรือสาระสำคัญ จะต้องใช้เวลามากกว่ากิจกรรมสนทนาการ ทั้งนี้ผู้วางแผนการดำเนินงานจำเป็นต้องพิจารณากำหนดระยะเวลาโดยประมาณ ซึ่งจะครอบคลุมทุกขั้นตอนของกิจกรรม และถ้าเป็นการดำเนินกิจกรรมในลักษณะกลุ่มรวมจะใช้เวลาน้อยกว่ากิจกรรมที่จะต้องจัดให้มีการแบ่งกลุ่ม และการเสนอรายงาน รวมทั้งจะต้องพิจารณาขนาดของกลุ่มเป็นส่วนประกอบด้วย อย่างไรก็ตามการบริหารเวลาในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม จะต้องขึ้นอยู่กับผู้ดำเนินกิจกรรม ซึ่งจะสามารถปรับเวลา โดยการรวบรัดหรือให้ทำกิจกรรมเพิ่มเติมได้ แต่ทั้งนี้จะต้องเป็นไปตามจุดประสงค์ของกิจกรรมด้วย

6) วัสดุอุปกรณ์ หมายถึงเครื่องมือ เอกสาร หรือวัสดุที่จำเป็นจะต้องนำมาใช้ในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งผู้ดำเนินกิจกรรมจะต้องจัดเตรียมไว้ล่วงหน้า ให้เพียงพอกับสมาชิกกลุ่ม ซึ่งผู้จัดทำแผนการดำเนินงานกิจกรรม จะต้องระบุนรายละเอียดการใช้วัสดุอุปกรณ์ในแต่ละขั้นตอนของกิจกรรม เพื่อให้ผู้ดำเนินกิจกรรมสามารถดำเนินงาน และนำวัสดุอุปกรณ์ไปใช้ในกิจกรรมได้อย่างบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของกิจกรรม

7) ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม จะเป็นรายละเอียดของการดำเนินกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน ซึ่งผู้จัดทำแผนการดำเนินงานกำหนดให้ผู้ดำเนินกิจกรรมปฏิบัติตาม ซึ่งจะทำให้การดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ บรรลุจุดประสงค์ตามที่กำหนดไว้ ทั้งนี้รวมถึงการใช้วัสดุอุปกรณ์ การสรุปแนวคิดในแต่ละกิจกรรมด้วย

ผู้จัดทำแผนงานในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ จะเป็นผู้กำหนดจุดมุ่งหมาย แนวคิด และขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อให้ผู้ดำเนินกิจกรรมสามารถดำเนินกิจกรรมได้ และทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม หรือสมาชิกกลุ่ม มีทักษะ ประสบการณ์ หรือความเข้าใจตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม การบรรลุจุดมุ่งหมายของกิจกรรม และผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะสามารถมีทักษะ หรือประสบการณ์ของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ในระดับที่มาก น้อย หรือมีความพอใจในการร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของผู้ดำเนินกิจกรรม ในด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และการสื่อความหมายเป็นสำคัญ

3. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งผู้จัดทำแผนงานในการดำเนินกิจกรรมจะต้องกำหนดรายละเอียดต่างๆ เป็นขั้นตอน รวมทั้ง

กำหนดขั้นตอนการใช้วัสดุอุปกรณ์ ผู้ดำเนินกิจกรรมจะต้องศึกษาแผนงานในการดำเนินกิจกรรม และปฏิบัติตามในหลักใหญ่ๆ ส่วนรายละเอียดปลีกย่อยนั้น ผู้ดำเนินกิจกรรมสามารถปรับให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมกับสภาพการณ์ต่างๆ เช่น สถานที่ ขนาดของกลุ่ม และคุณสมบัติที่แตกต่างกันของผู้เข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ผู้ดำเนินกิจกรรมจะต้องมีความเป็นผู้นำ กระตือรือร้น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สื่อความหมายให้แก่สมาชิกกลุ่มได้อย่างชัดเจน เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ และความสัมพันธ์ที่ดีของสมาชิกกลุ่ม เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับกลุ่ม รู้จักการวางแผนงาน รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างรวดเร็ว และถูกต้อง สามารถดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแผนงานที่กำหนดไว้ได้อย่างประสบความสำเร็จ สำหรับขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีดังต่อไปนี้

1) ผู้สอนบอกชื่อกิจกรรม ซึ่งเป็นข้อความสั้นๆ แต่ให้ความหมายในด้านมโนคติของกิจกรรมนั้นๆ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจในเบื้องต้นของกิจกรรมที่จะดำเนินต่อไป

2) ขั้นตอนดำเนินกิจกรรม ผู้ดำเนินกิจกรรมจะต้องศึกษารายละเอียดของกิจกรรมในแผนการดำเนินงาน และขั้นตอนต่างๆ รวมทั้งจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพที่จะสามารถนำมาใช้ได้ทันทีเพื่อไม่ให้เสียเวลาในการดำเนินงาน และในระหว่างการดำเนินกิจกรรม ผู้ดำเนินกิจกรรมจะต้องสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ปฏิกริยา ความพอใจ หรือความไม่พอใจ อารมณ์ ความรู้สึก ความร่วมมือกับกลุ่ม การแสดงความคิดเห็น และการให้ข้อเสนอแนะ รวมทั้งปัญหาต่างๆที่อาจจะเกิดขึ้น ซึ่งผู้ดำเนินกิจกรรมจะสามารถนำมาเป็นข้อมูลในการสรุปแนวคิดของกิจกรรมได้

3) การวิเคราะห์ เมื่อการดำเนินกิจกรรมเสร็จสิ้นลงแล้ว ผู้ดำเนินกิจกรรม ควรจะให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ และอภิปรายสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินกิจกรรม ผู้ดำเนินกิจกรรมจะต้องช่วยกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม หรือสมาชิกกลุ่ม รู้จักการวิเคราะห์แนวคิดในด้านต่างๆ และเสนอความคิดเห็นอย่างกว้างขวางโดยการถามคำถามที่เหมาะสม และให้สามารถสรุปแนวคิดตามความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มได้ การจัดกิจกรรมในขั้นนี้ ผู้ดำเนินกิจกรรมจะต้องคำนึงถึงพื้นฐานความรู้เดิมของสมาชิกกลุ่ม ลักษณะของกิจกรรม รวมทั้งปรับลักษณะของคำถามให้เหมาะสมกับสมาชิกกลุ่มด้วย

4) ขั้นสรุป ผู้ดำเนินกิจกรรมจะร่วมกับสมาชิกกลุ่มในการสรุปข้อคิดเห็น ประสพการณ์ และสาระสำคัญของกิจกรรม โดยการใช้ร่วมกับอุปกรณ์การสอน เช่น เขียนไว้บนกระดานดำ หรือเครื่องฉายข้ามศรีษะ ซึ่งที่ผู้ดำเนินกิจกรรมอาจจะใช้คำถาม การยกตัวอย่าง หรือการถามนำ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มสามารถตอบคำถามตามแนวคิดได้ตรงประเด็นกับจุดมุ่งหมาย หรือแนวคิดของกิจกรรมที่กำหนดไว้

5) การนำไปประยุกต์ใช้ ผู้ดำเนินกิจกรรมควรจะสรุปแนวคิดของกิจกรรม และใช้คำถามเพื่อให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันอภิปรายในการที่จะสามารถนำแนวคิดดังกล่าวไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองได้ หรือไม่ มีปัญหาอย่างไร และจะร่วมกันเสนอแนวคิดเพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างไร หรือสามารถนำแนวคิดจากกิจกรรมนั้นไปใช้ประโยชน์เชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานของตนเอง หรือปรับลักษณะนิสัย และพฤติกรรมที่บกพร่องของตนเองและผู้อื่นได้อย่างไร ซึ่งผู้ดำเนินกิจกรรมควรจะต้องระมัดระวังในการใช้คำถามให้เหมาะสม ไม่ควรให้เป็นคำถามที่จะก่อให้เกิดปัญหาตามมา หรือเป็นคำถามที่ทำให้สมาชิกกลุ่มเกิดความคับข้องใจขึ้น และควรเป็นคำถามที่เหมาะสมกับระดับความรู้ และลักษณะของสมาชิกกลุ่ม

6) หลังจากการดำเนินกิจกรรมเสร็จสิ้นลง ผู้ดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ควรจะได้อ่านที่ข้อสังเกต เกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งอาจจะเป็นการพิจารณาเลือกกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม การจัดทำแผนกิจกรรมไม่ละเอียด หรือปัญหาที่ทำให้ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ไม่เหมาะสมกับระดับความรู้ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม หรือแม้กระทั่งการใช้คำถามของผู้ดำเนินกิจกรรม สิ่งต่างๆเหล่านี้ ถึงแม้ว่าในระหว่างการดำเนินกิจกรรม ผู้ดำเนินกิจกรรมจะสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์แล้ว แต่ยังคงเป็นปัญหาอยู่ ดังนั้นการจดบันทึกข้อสังเกตต่างๆ จะช่วยให้ผู้จัดทำแผนการดำเนินงานสามารถปรับปรุงกิจกรรมให้เหมาะสม และสอดคล้องกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งเป็นกิจกรรมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างประสบผลสำเร็จในครั้งต่อไป

การจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เมื่อนำมาใช้ในชั้นเรียน ผู้สอนจะต้องปรับกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ และเนื้อหาสาระทางด้านวิชาการ หรือแนวทางการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาวิชาตามที่หลักสูตรกำหนด ผู้สอนสามารถนำไปใช้ในการเริ่มต้นการสอน เพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน หรือนำมาสอดแทรกในระหว่างการสอน เมื่อเห็นว่าผู้เรียนเริ่มเบื่อหน่ายการเรียน รวมทั้งสามารถนำไปใช้ในการสรุปบทเรียนในตอนท้ายชั่วโมงได้ ซึ่งผลที่ได้รับนั้นจะทำให้ผู้เรียนได้รับทั้งเนื้อหาความรู้ ประสบการณ์ และทักษะในการทำงาน เป็นกลุ่ม รู้จักร่วมมือกันทำงาน สามารถแสดงความคิดเห็น รวมทั้งเรียนด้วยความพอใจเนื่องจากการเรียนในลักษณะของกิจกรรมกลุ่ม อย่างไรก็ตามความสำคัญจะอยู่ที่ผู้สอนในการปรับและดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุดทั้งทางด้านวิชาการ และทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม รวมทั้งมีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างของกลุ่ม และการที่จะทำให้กลุ่มมีประสิทธิภาพ มั่นคง หรือมีความแข็งแรง ซึ่งจะขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของกลุ่ม ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม บทบาทของผู้นำกลุ่ม การตัดสินใจของสมาชิกกลุ่ม การขจัดความขัดแย้งภายในกลุ่ม รวมทั้งสถานะของกลุ่มซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

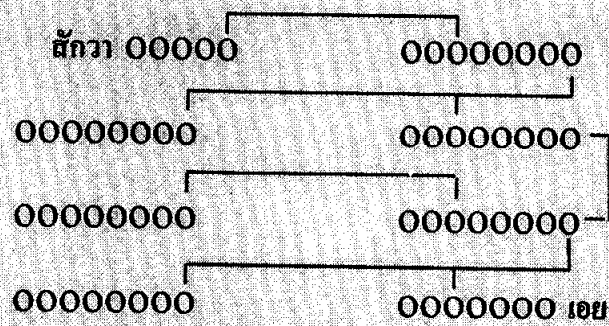
ตัวอย่างกิจกรรมสร้างความคุ้นเคย (กิจกรรมละลายพฤติกรรม)

ชื่อ	“ลูกบอลสังสรรค์”
จุดมุ่งหมาย	เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มแนะนำชื่อของตนเอง และรู้จักชื่อของเพื่อนๆ
แนวคิด	ในการดำเนินกิจการใดก็ตาม การที่สมาชิกในกลุ่มรู้จักชื่อ คู่กัน กัน สนุกสนานร่วมกัน จะทำให้การดำเนินงานในเรื่องต่อไปมี ความราบรื่น เข้าใจกัน และทำให้ทำงานร่วมกันได้อย่างเป็นสุข
ขนาดของกลุ่ม	12 - 20 คน
เวลาที่ใช้	ประมาณ 15 -20 นาที
วัสดุ อุปกรณ์	ลูกบอล หรือ ดูกผ้าขนาด และน้ำหนักพอเหมาะในการโยน หรือรับ
การดำเนินกิจกรรม	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้ผู้ร่วมกิจกรรมยืน หรือนั่งเป็นวงกลม 2. ผู้นำกลุ่มเอ่ยชื่อตนเองก่อน แล้วจึงโยนลูกบอล หรือดุกผ้าให้แก่ผู้ที่อยู่ ตรงกันข้าม เมื่อผู้ร่วมกิจกรรมคนใดรับลูกบอลได้ ให้บอกชื่อตนเอง ก่อนที่จะโยนลูกบอลให้แก่ผู้อื่นต่อไป ทำเช่นนี้ระยะเวลาหนึ่ง แล้วจึง เริ่มเปลี่ยนกติกาใหม่ 3. ก่อนที่จะโยนลูกบอลให้เอ่ยชื่อผู้ที่โยนลูกบอลให้ก่อน แล้วจึงโยนลูก บอลให้ เมื่อผู้ร่วมกิจกรรมรับลูกบอลได้ ก่อนที่จะโยนลูกบอลให้ใคร จะต้องเอ่ยชื่อผู้นั้นก่อน ทำเช่นนี้ไประยะหนึ่ง แล้วจึงเริ่มเปลี่ยนกติกา ใหม่ 4. ก่อนที่จะโยนลูกบอลให้แก่ผู้อื่น ให้บอกชื่อผู้ที่อยู่ข้างๆตนเอง เริ่มจาก ชื่อเพื่อนด้านซ้าย ตนเอง และชื่อเพื่อนด้านขวา แล้วจึงโยนลูกบอลให้ แก่ผู้อื่น ผู้ที่รับได้ ก็จะต้องบอกชื่อเพื่อนด้านซ้าย ตนเอง และชื่อเพื่อน ด้านขวา ก่อนที่จะโยนลูกบอลต่อไป 5. ใช้กิจกรรมสันทนาการ เพื่อเปลี่ยนที่ หรือตำแหน่งเดิมของแต่ละคน แล้วจึงเริ่มกิจกรรมข้อที่ 3 และ/หรือข้อที่ 4 ใหม่ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มทุก คนจำชื่อเพื่อนๆ ได้
หมายเหตุ	เพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคย และความเป็นกันเอง ก่อนเริ่มกิจกรรม ควร ให้ทุกคนได้แนะนำตนเอง และข้อมูลอื่นๆอีกเล็กน้อย โดยใช้ชื่อเล่นของตน เอง ซึ่งส่วนมากจะเป็นคำเดียว หรือไม่เกิน 2 คำ

ตัวอย่างกิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้

ชื่อ	“แต่งบทสักวา”
จุดมุ่งหมาย	เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแต่งบทสักวาง่ายๆได้ด้วยตนเองในกลุ่ม
แนวคิด	การแต่งบทสักวา ค่อนข้างยากสำหรับผู้เริ่มเรียน การให้ผู้เรียนร่วมกันแต่งสักวาในกลุ่ม จะทำให้ผู้เรียนนำวิธีการไปปรับใช้ และสามารถแต่งสักวาได้ด้วยตนเอง
ขนาดของกลุ่ม	6 - 7 คน
เวลาที่ใช้	ประมาณ 30 -40 นาที
วัสดุ อุปกรณ์	กระดาษกลุ่มละ 1 แผ่น แผนภูมิของการแต่งสักวา เทปคำร้อง หรือ การอ่านสักวา
การดำเนินกิจกรรม	<ol style="list-style-type: none">1. ผู้สอนให้ผู้เรียนฟังบทสักวาจากเทป หรือร่วมกันอ่านบทสักวาในหนังสือ โดยใช้บทสักวาที่มีความหมายเข้าใจง่าย หรือเป็นสักวาที่สามารถนำไปใช้ในวาระ หรือโอกาสต่างๆ เช่นคำอวยพรในวันขึ้นปีใหม่ ฯลฯ2. ผู้สอนถามความคิดเห็นของผู้เรียนถึงความไพเราะ ความซาบซึ้งทางด้านภาษา และการเข้าใจความหมายเมื่อเปรียบเทียบกับข้อความธรรมดาในบทหรือแก้ว รวมทั้งกระตุ้นความสนใจในการแต่งบทสักวา3. ให้ผู้เรียนดูแผนภูมิของการแต่งสักวา ใน 1 บท และจำนวนคำในแต่ละบาทของสักวา4. กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจที่จะแต่งบทสักวาด้วยตนเอง และให้ผู้เรียนแต่ละคน คิดชื่อต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย 3 คำ หรือ 2 คำ ใน 1 พยางค์ ซึ่งอาจจะ เป็นชื่อของตนเอง เพื่อน หรือ ชื่อที่ตนเองชอบก็ได้ และเขียนไว้5. ผู้สอนแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มๆละ 6 คน ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มปรึกษาคำหรือ ก็นร่วมกันคิด และใส่ชื่อที่ตนเองคิดไว้ลงในแผนภูมิของสักวา ให้พอดี คำ และพยางค์โดยพิจารณาความคล้องจองกันด้วย ใช้เวลา 5-7 นาที6. ให้แต่ละกลุ่มส่งผู้แทนออกมาอ่านบทสักวา แล้วเขียนบนกระดานดำ ผู้ สอนกล่าวคำชมเชย ให้กำลังใจ และให้นักเรียนทั้งชั้นอ่านพร้อมกัน รวมทั้งร่วมกับนักเรียนให้ข้อเสนอแนะบทสักวาแต่ละบท7. ให้ผู้เรียนแต่ละคนลองแต่งสักวา ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับดอกไม้ หรือสัตว์ หรือเรื่องอื่นๆ ตามที่สนใจ เป็นการบ้าน

แผนภูมิ บทสักรา



ตัวอย่างบทสักรา

สักรา วันดีขึ้นปีใหม่	ขอพรให้ทุกท่านจงสุขสันต์
นिरาศทุกข์มีสุขทุกคืนวัน	มุ่งใจมั่นทำดีมีวิทยา
เริ่มต้นประพฤตินปีใหม่	ตั้งจิตใจแน่วแน่จะศึกษา
เพียรขยันหมั่นอ่านแต่ตำรา	อีกไม่ช้าสอบได้สุขใจเอย

กิจกรรมที่ส่งเสริมในด้านทัศนคติ และค่านิยม

ชื่อ	“การตัดสินใจของโหมศรี”
จุดมุ่งหมาย	1. การทำความดี มักเป็นที่พอใจของคนทั่วไป 2. ความเข้มแข็ง และความมุ่งมั่นในการทำงานจะทำให้ประสบความสำเร็จได้ 3. ในการตัดสินใจทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ควรคิดให้รอบคอบ และคำนึงถึงความสามารถของตนเองด้วย
แนวคิด	ในการตัดสินใจเพื่อดำเนินกิจกรรมใดๆก็ตาม ควรคิดอย่างรอบคอบ คำนึงถึงความสามารถของตนเอง สภาพแวดล้อม และความเป็นไปได้
ขนาดของกลุ่ม	6 - 7 คน
เวลาที่ใช้	ประมาณ 30 -40 นาที
วัสดุ อุปกรณ์	ใบงาน และตารางการวิเคราะห์
การดำเนินกิจกรรม	<ol style="list-style-type: none">1. แจกใบงานให้นักเรียนทุกคนอ่าน และวิเคราะห์ตัวแสดง2. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 7 กลุ่มๆละ 5-6 คน ให้แต่ละกลุ่มร่วมกันปรึกษาหารือ และวิเคราะห์ ตัวแสดง เช่น พ่อ แม่ พี่น้องของโหมศรี วิชา และเพื่อนๆของโหมศรี3. ให้แต่ละกลุ่มวิเคราะห์ เหตุผลและความคิดเห็นของตัวละคร เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการตัดสินใจ4. ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาแสดงความคิดเห็น และแนวทางการตัดสินใจของโหมศรี และให้ทำสรุปรายงานในด้านทัศนคติรวมทั้งแนวคิดของตัวละครทั้งหมด5. ผู้สอนกล่าวสรุปแนวคิด ทัศนคติ และค่านิยม ซึ่งอาจจะแตกต่างกัน เนื่องจากประสบการณ์ และความคิดเห็นของแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน

โถมศรี เป็นสาวสวยประจำหมู่บ้าน ขยันขันแข็ง และรักความก้าวหน้า ทุกวันโถมศรีจะทำงานบ้านเพื่อไม่ให้พ่อ แม่ และพี่น้อง ต้องลำบาก โดยรับอาสาทำงานบ้านทุกอย่างด้วยความเต็มใจ ทำให้ทุกคนในครอบครัวมีความสุข และบ้านก็ได้รับการดูแลอย่างสะอาดสอาด เมื่อหมู่บ้านจัดให้มีการทำบุญประจำปี โถมศรีจะร่วมทำงานอย่างแข็งขันเป็นประจำกับเพื่อนๆของเธอ จนผู้ใหญ่บ้านมักจะกล่าวชมเชยยกย่องและให้รางวัลเธอ ในฐานะที่ทำความดี และให้ความช่วยเหลือหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ สำหรับการทำบุญในปีนี้ วิทยา ชายหนุ่มที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านข้างๆ ได้เข้ามาร่วมงานด้วย หลังจากไปศึกษาอยู่ในอำเภอเมืองกับญาติ เป็นเวลาหลายปี

เมื่อวิทยามาพบโถมศรี ก็มีความพอใจ แวะเวียนมาเยี่ยมเยียน และเล่าถึงสภาพความเป็นไปในอำเภอเมืองให้ฟัง และพยายามชักชวนให้ไปอยู่ด้วยกันที่บ้านญาติ โดยสัญญาที่จะจดทะเบียนสมรสด้วยในอำเภอเมือง เพื่อนๆของโถมศรีก็เห็นดีด้วย และสนับสนุน เนื่องจากเห็นว่าโถมศรี ควรจะมีโอกาสไปที่อื่นบ้าง สำหรับ พ่อแม่ และพี่น้องไม่สนับสนุนการเข้าไปอยู่ในอำเภอเมืองของโถมศรี

ถ้าท่านเป็นโถมศรี ท่านจะตัดสินใจดำเนินชีวิตของท่านอย่างไร

ตารางการวิเคราะห์ความคิดเห็น

ตัวละคร	เหตุผลที่สนับสนุน	เหตุผลที่คัดค้าน
พ่อ แม่ พี่ น้อง		
วิทยา		
เพื่อนๆ		
โถมศรี		

ตัวอย่างของสถานการณ์ที่นำมาใช้สอนในเรื่องเจตคติและค่านิยมของผู้เรียน

มณฑา อยู่กับมารดา ซึ่งป่วยออกแอดอยู่เสมอ ต่อมาในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ นายจ้างให้มณฑาออกจากงาน เนื่องจากทำงานให้บริษัทได้ไม่เต็มที่ มารดาของมณฑา มีอาการทรุดหนักลง เนื่องจากขาดการรักษาโรค มณฑารู้สึกหมดหวังกับชีวิต จึงคิดที่จะ ไปขโมยยาในร้านขายยาแห่งหนึ่ง เพื่อนำมารักษามารดา

จากสถานการณ์นี้ จงวิเคราะห์ ความคิดเห็นของมณฑา และสาเหตุของความ คิดเห็นนั้น รวมทั้งพิจารณาว่า ถ้าท่านเป็นมณฑา ท่านจะอย่างไร